

YANGILANGAN KONSTITUTSIYADA FUQAROLIK HUQUQIY MUNOSABATLARINING O'ZARO BOG'LIQLIGI

Turg'unova Kamola Zohirjon qizi

O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

*Tarix fakulteti Milliy g'oya va ma'naviyat asoslari, huquq ta'limi yo'nalishi
405-guruh talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi asosida fuqarolik-huquqiy munosabatlarning o'zaro bog'liqligi tahlil qilinadi. Tadqiqotda yangilangan konstitutsiyaviy normalarning fuqarolarning mulkiy va shaxsiy nomulkiy huquqlarini tartibga solishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, fuqarolik huquqi tushunchasi, obyektlari va asosiy prinsiplari - shartnoma erkinligi, tomonlarning tengligi, mulk daxlsizligi hamda huquqlarni sud orqali himoya qilish kafolatlarining konstitutsiyaviy asoslar bilan uzviy bog'liqligi ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijasida Konstitutsiya va fuqarolik huquqi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik jamiyatda huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini shakllantirishning muhim omili ekanligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: yangilangan Konstitutsiya, fuqarolik huquqi, konstitutsiyaviy norma, fuqarolik-huquqiy munosabatlar, huquqiy tenglik, mulkiy va shaxsiy nomulkiy huquqlar, sud orqali himoya, huquqiy davlat, fuqarolik jamiyati, konstitutsiyaviy huquqiy islohotlar.

Kirish

Hozirgi davrda huquqiy demokratik davlat va fuqarolik jamiyatini shakllantirish jarayonida konstitutsiyaviy islohotlar alohida ahamiyat kasb etadi. Xususan, 2023-yil 1-may kuni O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yangi tahrirda qabul qilinishi mamlakatda inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlashning yangi bosqichini boshlab berdi. Unda inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni va qadriyatining oliy qadriyat sifatida e'tirof etilgan. Shuningdek, yangi Konstitutsiyada jamiyatdagi mulkiy va shaxsiy nomulkiy munosabatlarni tartibga soluvchi asosiy huquq tarmoqlaridan biri bo'lgan fuqarolik huquqining asosiy prinsiplari mustahkamlab qo'yilgan. Tadqiqotning maqsadi - yangilangan Konstitutsiyada fuqarolik-huquqiy munosabatlarning o'zaro bog'liqligini tahlil qilishdan iborat.

Konstitutsiya fuqarolik huquqining asosiy manbasi bo'lib, u orqali fuqarolar o'z shaxsiy va mulkiy huquqlarini amalga oshiradilar. Yangi Konstitutsiyada fuqarolik huquqining quyidagi asosiy yo'nalishlariga alohida e'tibor qaratilgan:

- shaxsiy huquqlar: yashash, erkin fikrlash, e'tiqod qilish, harakat erkinligi;
- mulk huquqlari: xususiy mulk daxlsizligi, tadbirkorlik erkinligi;
- oilaviy huquqlar: nikoh tuzish, farzandlarni tarbiyalash;
- shartnoma tuzish huquqi: qonuniy shartnomani erkin tuzish imkoniyati.

Konstitutsiya fuqarolik-huquqiy munosabatlarning umumiy doirasini belgilab, boshqa qonunlar uchun huquqiy asos yaratadi.

Yangilangan Konstitutsiya fuqarolik-huquqiy munosabatlarning o'zaro bog'liqligini mustahkamladi. Bu jarayon shaxs, jamiyat va davlatning o'zaro majburiyatlariga asoslanadi. Ushbu o'zgarishlar mulkiy daxlsizlik, shaxsiy erkinlik va ijtimoiy-iqtisodiy huquqlarni davlat kafolati ostiga olishni ko'zda tutadi.

Yangilangan Konstitutsiyada fuqarolik-huquqiy munosabatlarning asosiy bog'liqlik jihatlari quyidagilardan iborat:

- Shaxs va mulk daxlsizligi: Konstitutsiya xususiy mulkni daxlsiz deb e'lon qildi. Bu fuqarolarning o'z mulkiga egalik qilish, foydalanish va uni tasarruf etish huquqlarini kafolatlaydi.

- Ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar: Davlatning ijtimoiy majburiyatlari kengaytirilib, fuqarolarning munosib turmush darajasini ta'minlashga qaratilgan.

- Shaxs va davlat o'rtasidagi munosabatlar: Fuqarolarning huquq va erkinliklari davlat tomonidan himoya qilinadi, shu bilan birga, fuqarolarning ham jamiyat oldidagi majburiyatlari ham belgilangan.

- Axborot olish huquqi: Fuqarolarning o'z huquq va manfaatlariga daxldor hujjatlar bilan tanishish huquqi (30-modda) ularning davlat boshqaruvida faol ishtirokini ta'minlaydi.

- Korporativ munosabatlar: Bozor iqtisodiyoti sharoitida yuridik shaxslar faoliyati bilan bog'liq munosabatlar ham Konstitutsiya doirasida rivojlanmoqda.

Fuqarolik huquqi - huquqiy tenglikka, mulkiy mustaqillikka va erk muxtoriyatiga asoslangan subyektlar o'rtasidagi mulkiy hamda shaxsiy-nomulkiy munosabatlarni tartibga soluvchi hamda mustahkamlovchi huquqiy normalar yig'indisidir. Konstitutsiyaning 53-moddasida xususiy mulk daxlsizligi belgilangan bo'lib, bu norma fuqarolik-huquqiy munosabatlarda muhim kafolat hisoblanadi. Shu orqali davlat fuqarolarning mulkini himoya qilish majburiyatini o'z zimmasiga oladi. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi fuqarolik-huquqiy munosabatlarni tartibga soluvchi asosiy huquqiy hujjat hisoblanib, u Konstitutsiyada belgilangan prinsiplarni amaliyotga tatbiq etadi. Kodeksga ko'ra, fuqarolar va yuridik shaxslar mulkiy va shaxsiy nomulkiy munosabatlarda teng huquqlarga ega. Bu Konstitutsiyada mustahkamlangan tenglik prinsipining (18-modda) amaliy ifodasidir. Shuningdek, shartnoma erkinligi prinsipi ham fuqarolik huquqining asosiy tamoyillaridan biri hisoblanadi.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan huquqiy islohotlar fuqarolik-huquqiy munosabatlarni rivojlantirishda muhim rol o'ynamoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston - 2030" strategiyasida iqtisodiy erkinlikni kengaytirish,

xususiy mulkni himoya qilish va tadbirkorlikni rivojlantirish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan. Mazkur hujjat fuqarolar va tadbirkorlar o'rtasidagi munosabatlarni yanada erkin va xavfsiz huquqiy muhitda amalga oshirishga xizmat qiladi.

Fuqarolik-huquqiy munosabatlar kundalik hayotda turli shakllarda namoyon bo'ladi: oldi-sotdi shartnomalari, ijara, meros, xizmat ko'rsatish va boshqa iqtisodiy munosabatlar shular jumlasidandir. Ushbu munosabatlar Konstitutsiya va Fuqarolik kodeksi bilan tartibga solinadi. Konstitutsiyada belgilangan sud orqali himoya qilish huquqi fuqarolarga o'z huquqlarini buzilgan taqdirda tiklash imkonini beradi. Bu huquqiy davlat tamoyilining muhim ko'rinishidir.

Xulosa qilib aytganda, yangilangan Konstitutsiya fuqarolik-huquqiy munosabatlarning huquqiy asoslarini yanada mustahkamladi. U shaxs, jamiyat va davlat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni yangi bosqichga olib chiqdi. Unda inson huquqlari va erkinliklari, xususan, mulk daxlsizligi, shaxsiy erkinlik, tenglik hamda sud orqali himoya qilish kafolatlari aniq belgilab qo'yilgan. Umuman olganda, Konstitutsiya va fuqarolik huquqi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini shakllantirishda muhim omil bo'lib, jamiyatda adolat, tenglik va huquqiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Yangi tahrir, 01.05.2023.
2. Fuqarolik huquqi: darslik. I qism / O. Oqyulov tahriri ostida. - T.: TDYU, 2017.
3. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi. 1995.
4. Saidov A. "Yangi O'zbekiston: konstitutsiyaviy islohotlardan konstitutsiyaviy barqarorlik sari". 2025.
5. Ibadullayeva M. "Fuqarolik-huquqiy munosabatlar". 2025.
6. "Fuqarolarning huquqlarini sud orqali himoya qilish to'g'risida"gi Qonun, 30.08.1995.

Elektron manbalar

1. <https://lex.uz/docs/-6445145#:~:text=01.05.2023>
2. https://constitution.uz/oz/pages/hujjatlar_bilan_tanishib_chiqish_huquqi
3. <https://webgoldenbrain.com/index.php/gb/article/view/4>
4. <https://lex.uz/mact/-111189>
5. <https://scientific-jl.com/mod/article/view/8545>
6. <https://parliament.gov.uz/news/>
7. <https://inlibrary.uz/index.php/mead/article/view/94799>

8. https://uz.wikipedia.org/wiki/Sud_orqali_himoyalanish_huquqi